

OBICEIURI CALENDARISTICE DE IARNĂ-PRIMĂVARĂ DIN OLTENIA*

GABRIELA BOANGIU**, LOREDANA-MARIA ILIN-GROZOIU***

Spațiul etnografic românesc poartă pecetea unei corelații sincretice între calendarul popular păgân și cel creștin, iar obiceiurile de iarnă și primăvară reflectă în mod exemplar această simbioză.

Perioada sfârșitului de an implică, asemenea oricărei treceri de la un stadiu la altul, de la vechi la nou, o criză, o plasare sub semnul incertitudinii. De aceea, în această perioadă, întâlnim anumite reglementări simbolice, menite să țină sub control instabilitatea inerentă oricărei schimbări.

Întregul ansamblu al practicilor ce se desfășoară în această perioadă a anului evidențiază reminiscentele unui străvechi cult al strămoșilor, cu aspecte magico-religioase particulare. Sărbătorile de iarnă reprezintă un punct central în calendarul cosmic, pentru că ele asigură întemeierea unor speranțe de mai bine pentru întreaga comunitate și pentru fiecare membru al ei în parte.

Ziua de Sf. Andrei, 30 noiembrie, este considerată a fi „cap de iarnă”, pe lângă „practicile magice apotropaice ce vizează paza contra lupilor, un număr mare de credințe susține interdicțiile de lucru în această zi”¹. Sfântul Andrei era pescar. De aceea, în ziua sărbătoririi sale se mănâncă pește. Copiii taie verzele din pomi roditori, precum sunt merii, perii, cireșii, prunii etc., le pun într-un vas cu apă, aproape de căldură, ca să înmugurească și să înflorească până la Sf. Vasile, când, cu ele, ca sorcove, își vor sorcovi părinții și rudele².

Sf. Nicolae, 6 decembrie, este un protector al copiilor, care împarte daruri, dar este și un sfânt al corăbierilor, al oștenilor, respectat pentru că păzește oamenii de boli și îi sprijină în diferite situații³. Sfântul Nicolae este al doilea sfânt făcut de Dumnezeu, care stă alături de Părintele ceresc, în stânga lui, iar în noaptea de Sf. Vasile, Dumnezeu și Sf. Nicolae stau la masă, arătându-se lumii

---

* Articolul face parte din proiectele de cercetare: *Credință ortodoxă și tradiție populară – între sacralitate și raționalitate și Credințe creștine și practici rituale în spiritualitatea oltenească*, incluse în programul de cercetare al Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova: *Biserică și societate în sud-vestul României (sec. XVI-XX)*.

** Cercetător științific III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova, al Academiei Române; e-mail: boangiu_g@yahoo.com

*** Cercetător științific III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova, al Academiei Române; e-mail: lorelay2007@yahoo.com

¹ Antoaneta Olteanu, *Calendarul poporului român*, București, Editura Paideia, 2001, p. 363.

² *Ibidem*, p. 365.

³ *Ibidem*, p. 377.

în lumina cea mare, atunci când cerurile se deschid de trei ori⁴. Sfântul Nicolae este milostiv față de săraci, ajută văduvele și copiii orfani, ajută fetele să aibă zestre și să se căsătorească. Se spune că Sf. Nicolae a fost corăbier și a reușit să oprească furtuni, s-a rugat pentru învierea înecaților, iar ruga i-a fost ascultată, el este „mai mare peste ape”⁵. În aceste zile începeau să se formeze cetele de colindători și se adunau la o casă unde repetau colindele.

Nașterea Domnului, numită în popor și *Crăciunul*, este sărbătoarea anuală a nașterii cu trup a Domnului nostru Iisus Hristos și cel dintâi praznic împăratesc cu dată fixă⁶. În același timp, este evenimentul central al întâlnirii dintre Dumnezeu și oameni, loc de înnoire a întregii creații. Faptul că Fiul lui Dumnezeu acceptă să vină în lume, luând chip asemenea nouă, demonstrează cât de mare este prețul vieții omenești înaintea lui Dumnezeu și cât de mult ne iubește: „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”⁷.

Nașterea Domnului reprezintă evenimentul răscumpărător, prin care cea de-a doua persoană a Sfintei Treimi, Fiul, se întrupează pentru a-i elibera pe oameni de sub robia păcatului și a morții. Se poate vorbi despre o împărțire a istoriei lumii în două. Hristos a devenit punctul de reper și, tot ce s-a realizat înainte de nașterea Sa, face parte dintr-o altă eră. Ceea ce se petrece după Nașterea lui Hristos aparține erei noastre, care este într-o continuă transformare⁸.

Această sărbătoare presupune o împreună-lucrare progresivă a omului cu Dumnezeu. Hristos este rezultatul la care omul trebuie să ajungă. El este Cel care aduce mântuirea, iar omul este cel care trebuie să dobândească această răscumpărare. Credinciosul se pregătește prin post și rugăciune⁹, își face o autoevaluare a sinelui, a stării păcătoase în care se află, și încearcă să ajungă la o tot mai strânsă comuniune cu Dumnezeu. Prin post, pregustăm starea „raiului pierdut” și ne apropiem tot mai mult de Dumnezeu, deprinzându-ne cu virtutea, întărindu-ne voința spre pocăință, mântuire și desăvârșire¹⁰.

Postul Crăciunului, care durează șase săptămâni, ne amintește de patriarhii și dreptii Vechiului Testament, care au petrecut timp îndelungat în post și rugăciune, în așteptarea și cu nădejdea venirii lui Mesia-Izbăvitorul¹¹. De asemenea, postul de patruzeci de zile al lui Moise, de pe muntele Sinai, care

⁴ *Ibidem*, p. 378.

⁵ *Ibidem*, p. 379.

⁶ Ene Braniște, *Liturgica generală cu noțiuni de artă bisericească, arhitectură și pictură creștină*, ediția a II-a, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, p. 157.

⁷ Ioan 3, 16.

⁸ P. S. Gherasim, *Pastorală la Nașterea Domnului*, în: „Mitropolia Olteniei”, an LVIII, nr. 9-10/2006, p. 14.

⁹ Vezi Ilie Moldovan, *Postul ca stare teopatică și filantropia*, în: „Studii”, nr. 3/2005, p. 75.

¹⁰ Safta Gheorghe, *Îndrumător liturgic*, Târgoviște, 1999, p. 25.

¹¹ Ene Braniște, *op. cit.*, p. 252.

aștepta Tablele Legii de la Dumnezeu, prin care să conducă poporul evreu, semnifică pregătirea creștinilor, timp de 40 de zile, prin care se învrednicesc să primească venirea unui conducător spiritual, care să le modeleze viața și să-i conducă spre desăvârșire. Astfel, postul este o sursă de bucurie, de putere și sfîntenie, de lumină și dragoste, conducându-ne la întâlnirea cu Hristos¹².

În spațiul investigat, sărbătoarea Crăciunului este însoțită de o serie de rituri, ritualuri și diverse acte ceremoniale, menite să asigure intrarea cu bine într-un nou ciclu, care se vrea a fi prosper și plin de realizări pentru întreaga colectivitate.

Înnoirea simbolică a timpului oferă posibilitatea de desfășurare a unor manifestări magico-religioase, menite să transfere energiile fecundității, ale belșugului, în spațiul uman. În această perioadă, spiritele morților revin printre cei vii, iar apariția lor simbolică, sub forma alaiurilor cu măști, „regenează și sanctifică lumea”¹³. Prin diverse ritualuri (pomana sau recompensarea alaiurilor de mascați – „moșii”, „uncheșii” sau „urâții”, prin daruri alimentare simbolice sau, mai recent, prin bani) se încearcă o captare a bunăvoinței acestor intermediari între lumea sacră și cea profană, o provocare pentru ca aceste spirite să fie generoase cu întreaga comunitate. Marcela Bratiloveanu-Popilian observa că în zona Mehedinților, exista un bogat ansamblu de acte ceremoniale al căror scop era acela de a provoca belșugul și care constau în oferirea de alimente rituale, ospete, jertfe etc.¹⁴.

Sub semnul jertfei și al sacrificiului se desfășoară sărbătoarea închinată Sfântului Ignat, care a păstrat anumite elemente păgâne legate de cultul Soarelui¹⁵; în această zi, are loc jertfirea porcului, „întruchipare a spiritului grâului și al vegetației”, ce întemeiază ritualic speranța în renașterea naturii, în reîntemeierea unui nou ciclu cosmic.

Colindatul, înțeles ca „dar augural”, antrena în diferite moduri, în zona Mehedinților, dar și în comunitățile de momârlani din Depresiunea Petroșani, toate categoriile de vârstă și sociale, în cadrul întregii colectivități derulându-se acte rituale, urări, daruri rituale – mere, nuci, covrigi, colăcuți, fiecare având o simbolică aparte, ce amintea de cultul Soarelui, de regenerarea forțelor naturii. Colindatul întărește relațiile sociale dintre membrii comunităților sătești, atât prin ceremonial (urări – mulțumiri – răsplătiri), cât și prin colinda propriu-zisă, care propițiază bunăstare întregii comunități.

¹² Ilie Moldovan, *art. cit.*, p. 74.

¹³ Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, București, Editura Univers, 1978, pp. 40-41.

¹⁴ Marcela Bratiloveanu-Popilian, *Aspecte ale obiceiurilor de Crăciun din zona Mehedinților*, în: „Arhivele Olteniei”, Serie nouă, nr. 7, București, Editura Academiei Române, 1992, p. 141.

¹⁵ Ivan Evseev, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998, p.182 apud Georgeta Nițu, *Simbolistica soarelui și a focului în obiceiurile calendaristice din Oltenia*, în: „Arhivele Olteniei”, Serie nouă, nr. 17, București, Editura Academiei Române, 2003, p. 264.

În acest caz, al colindelor, este ușor de descifrat structura schimbului simbolic. Astfel, ceata de colindători, având puteri magice, asigură transferul unor energii benefice către spațiul uman, îndepărtând, totodată, spiritele malefice care se împotrivesc întemeierii noului an sub semnul belșugului, al fertilității și al fericirii. Prin urmare, referitor la răsplata pe care ei o primesc, ei „nu roagă, ci solicită un drept ce li se cuvine în virtutea investiției lor apotropaice și de propițiere”¹⁶. Astfel, elementele ceremonialului colindelor permit interpretarea lui drept un schimb simbolic ce se realizează între oameni și divinitate, mediat tot de oameni.

În zona Mehedinților, există practici magico-religioase ale colindatului, specifice regiunii. Câțiva copii – între unul și trei – din întreaga ceată de colindători intră în casa gospodarilor și scormonesc focul din vatră cu niște bețe subțiri din alun, numite *colinde*. Bețele sunt pregătite din timp, „învelite cu fâșii de tei și apoi înnegrite cu fumul provenit de la focuri aprinse cu lemne de zadă, cireș, mesteacăn”¹⁷. Prin îndepărtarea fâșiilor de tei, bețele de alun rămân decorate cu spirale și romburi albe și negre, simboluri ale morții și renașterii perpetue a naturii. Putem identifica aici cele trei momente esențiale ale schimbului: a da, a primi, a înapoia darul, în cadrul unei dramatizări simbolice. Colindătorii, întețind focul în vatră, ajută, de fapt, Soarele să-și recapete forțele pentru noul an, gospodarii îi primesc în ograda lor, căci ei știu că acești colindători pot provoca belșugul și fertilitatea noului an. De aceea îi și răsplătesc pe cei care scormonesc focul în vatră cu un colac mare, numit „colacul lui Dumnezeu”, care are „formă rotundă, e găurit la mijloc și împodobit cu trei flori deasupra”, ceilalți colindători primind „colindeți”, colăcuți mai mici¹⁸. Reminiscențele unui cult solar sunt evidente, iar rasplata – „colacul lui Dumnezeu”, „colindeții” – având în vedere că ne aflăm în fața unei dramatizări simbolice, poate fi interpretată drept răsplata Soarelui, care, ajutat ritualic în momentele de criză, la sfârșitul anului, în miezul iernii, va asigura belșugul, recolte fertile pe parcursul întregului an.

Un alt gest ritualic, semnificativ prin simbolismul său magico-religios, este îndeplinit de gospodina-gazdă care împarte colacii; ea aruncă nuci, fasole, grâu, zicând: „Cum nu lipsesc colindătorii așa să nu lipsească [...], spunând numele bucatelor aruncate”¹⁹.

În această perioadă a anului, se împarte și pentru „sufletele morților, oferindu-se alimente rituale atât în ajun, cât și în dimineața de Crăciun, când, pe lângă „colaci se împarte și carne, brânză, băutură, grâu fiert”. De asemenea, „este de dorit ca primul dăruit să fie un bărbat în puterea vârstei, act a cărui

¹⁶ Marcela Bratiloveanu-Popilian, *art. cit.*, p. 144.

¹⁷ Georgeta Nițu, *art. cit.*, p. 265.

¹⁸ Marcela Bratiloveanu-Popilian, *art. cit.*, p. 146.

¹⁹ *Ibidem*, p. 146.

simbolică poate fi lesne deslușită, aceasta reprezentând vitalitatea și virilitatea, forța regeneratoare”²⁰.

În Depresiunea Petroșani, în comunitățile de momârlani, întâlnim un obicei calendaristic numit „pițărăii”, care se apropie mult de colinde printr-o serie de elemente constitutive. Astfel, la acest obicei participă toată comunitatea, pițărăii adunându-se pentru pornirea procesiunii „într-un cap de sat – în Slătioara, de pildă, în Cioaca lui Avrămuca (aici cioacă = loc înalt), loc ce rămâne mereu același”²¹. În dimineața ajunului, pițărăii, înveșmântați în costume populare, se îndreaptă spre cea mai apropiată casă, unde sunt întâmpinați de gazde și „li se oferă nuci, mere și colaci, căroră în graiul locului li se spune *țâpăi*. În curte/ocol sau casă se încinge o scurtă horă (învârtită), jucată în acompaniament de fluier. Cortegiul se deplasează din gospodărie în gospodărie, urmând același tipic”²². Obiceiul pițărăilor – prin „caracterul de colind colectiv al unei întregi comunități sătești”²³ – reflectă implicațiile magico-religioase ale darului augural, în acest caz, înțeles drept un mijloc de a controla simbolic transferul energiilor benefice în sfera comunității umane.

Colindătorii aduc uneori cu ei și anumite personaje mascate; în zona etnografică Oltenia, sunt prezente mai ales *Capra* sau *Brezaia*; brezaia apare drept „un animal cu cioc, îmbrăcat cu o pătură (velință) până în pământ”²⁴. Există însă informații mult mai detaliate despre aceeași practică și la Cleanov, așadar „înainte de apariția Vicleimului se juca Brezaia, un om cu pătura pe el, acoperit la gură cu o clanță din două scânduri, cu cioc de barză de 1-1/2m mare”²⁵. Tipul măștilor cornute trimite la scenariul în trei timpi: dans, moarte, înviere, a cărui semnificație este ușor de descifrat. Și acești colindători erau răsplătiți de către gazdele care îi primeau, cu daruri alimentare simbolice, căci, fiind investiți cu puteri magice și însoțiți de măștile benefice – reprezentări ale unei divinități protectoare, asigurau renașterea noului an sub semnul belșugului și al împlinirilor.

De Anul Nou, există o serie de obiceiuri menite să asigure desfășurarea benefică a acțiunilor și gândurilor oamenilor. În ajunul Anului Nou, umblă copiii cu *Plugușorul* sau *Plugulețul*, în cete de câte doi, trei și mai mulți. Au clopoței și bici, unii au și buhaiuri pentru a crea un zgomot puternic, menit să alunge spiritele malefice. Tinerii colindă cu Plugul, la care pun patru sau șase cai ori boi și încep a ura prin sat. În această perioadă a sărbătorilor de iarnă, își fac apariția

²⁰ *Ibidem*, p. 147.

²¹ Ioan Lascu, *Tradiții care dispar. Comunitatea momârlanilor din zona Petroșani*, Craiova, Editura MJM, 2004, p. 25.

²² *Ibidem*, p. 25.

²³ *Ibidem*, p. 26.

²⁴ *Răspunsuri la Chestionarul Hașdeu*, ff. 135-136, *apud* Maria Bratiloveanu-Popilian, *art. cit.*, p. 148.

²⁵ *Răspunsuri la Chestionarul N. Densusianu*, ff. 240-243, *apud* Maria Bratiloveanu-Popilian, *art. cit.*, p. 148.

și alaiurile groțești, zgomotoase, ale unor personaje mascate, numite uneori „urâți”, alteori „uncheși” sau „moși”, nume ce trimit la un arhi cult al strămoșilor. „Moșii” apar în aceste momente neclare ale anului, când există o breșă între lumea de aici și lumea de dincolo. Însă această incursiune a sufletelor morților printre cei vii nu se realizează decât prin intermediul unor practici magico-religioase strict reglementate, pentru a nu periclita viața întregii colectivități, asigurându-se, astfel, armonia dintre cele două lumi. „Moșii” trebuie respectați pe tot parcursul anului, prin diferite practici magico-religioase, pentru a le câștiga bunăvoința, căci ei sunt intermediarii dintre aceste două lumi, ei asigură transferul energiilor purificatoare, regeneratoare, către spațiul uman, sanctificând lumea²⁶.

Personajele mascate pot întrupa și spirite malefice care invadează spațiul comunității sătești. Lor li se opun cetele de colindători – care aduc cu ei, uneori, o mască benefică (ursul, calul etc.) –, a căror menire apotropaică și propitiatoare este evidentă. Lupta dintre cetele de măști simbolizează lupta dintre forțele binelui, ale luminii și cele ale întunericului, ale răului. Colindătorii alungă sau „ucid” simbolic „chipurile” groțești, făcând să dispară nu numai măștile malefice, ci și energiile negative ale distrugerii. „Masca operează ca un fel de catharsis, ea nu ascunde, ci, dimpotrivă, dezvăluie tendințele inferioare ce trebuie izgonite”²⁷. Ziua de 1 ianuarie este, prin excelență, laică, dar i-au fost căutate rădăcini creștine care s-o ancoreze în marea sărbătoare a Crăciunului. Astfel, mai era denumită *Crăciunul Mic* sau *Fratele Crăciunului*, deci o sărbătoare mai mică în importanță decât Crăciunul. Prezența Sf. Vasile este și ea explicată diferit, în lumina mitologiei populare: Vasile este chiar numele de botez al lui Iisus Hristos; alteori, este un chefliu nevinovat, întâiul urător și pretrecăreț, cel care a instituit tradiția sărbătorii care-i poartă numele²⁸.

Prima zi din an are o semnificație aparte: fiind prima, reprezintă un început simbolic și, de aceea, este bine pentru fiecare membru al comunității să înceapă o activitate pe care o va continua peste an, să pună mâna pe instrumentele de lucru și să lucreze cât de puțin tocmai pentru a îmbuna bunul mers al muncii peste an.

În județul Mehedinți, seara vin părinții cu copiii la moașă, aducând plocon cu azime. Moașa s-a pregătit din timp cu colaci împodobiți cu fir arnici și cu monede de argin înfipte în cocă. Se ridică pruncii până la grindă, urându-li-se noroc și sănătate în viață²⁹.

Dimineața mergeau copiii cu sorcove prin sat și, mai cu seamă, la persoane pe care le cunosc. Urarea copiilor este următoarea: „Sorcova / Vesela /

²⁶ Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, București, Editura Univers, 1978, pp. 40-41, *apud* Marcela Bratiloveanu-Popilian, *art. cit.*, p. 141.

²⁷ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, București, Editura Artemis, 1995, p. 273.

²⁸ Antoaneta Olteanu, *op. cit.*, p. 21.

²⁹ *Ibidem*, p. 23.

Să trăiți / Să mărgăriți, / Ca un măr, / Ca un păr, / Ca un fir / De trandafir / Peste vară, / Primăvară, / Tare ca piatra, / Iute ca săgeata, / Tare ca fierul, / Iute ca oțelul, / La anu și la mulți ani!³⁰

O zi importantă în calendarul sărbătorilor domnești sau al praznicelor împărătești cu dată fixă este 6 ianuarie, zi consacrată botezului primit de către Iisus, Fiul lui Dumnezeu, de la Înaintemergătorul Său, Ioan, în apa Iordanului. Sărbătoarea se mai numește și *Epifania* sau *Teofania*, adică *Arătarea Domnului*, deoarece la această dată, Mântuitorul S-a arătat pentru prima oară în lume, la vârsta de 30 de ani, fiind mărturisit ca Mesia, atât prin glasul lui Ioan, cât și prin cel al Tatălui din ceruri³¹. Astfel, Iisus se pregătește să vestească pe pământ Evanghelia mântuirii și vine să mântuiască sufletele noastre. Cele întâmplate la râul Iordan, botezul Domnului, arătarea Treimii, sfințirea apelor, toate acestea nu constituie doar amintiri ale unui trecut, ci evenimente actuale care se săvârșesc în Biserică, în fiecare an³².

Primind botezul pocăinței de la Ioan, Iisus ne dezvăluie taina spovedaniei, a mântuirii și a spălării păcatelor prin căință și lacrimi³³. Prin botez, Domnul „ne-a descoperit taina pogorământului Său, a jefirii de Sine”³⁴, sfârșind cu patimile, moartea și coborârea Sa în mormânt. Putem afirma că și noi, credincioșii, luăm parte la toate acestea prin Taina Sfântului Botez, după cum se menționează în pericopa Apostolului, care se citește la Botez: „Au nu știți că toți câți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat? Deci ne-am îngropat cu El în moarte, prin botez, pentru ca, precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții. Căci, dacă am fost altoiți pe El prin asemănarea morții Lui, atunci vom fi părtași și învierii Lui. Cunoscând aceasta, că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, ca să se nimicească trupul păcatului, pentru a nu mai fi robi ai păcatului”³⁵.

Cele întâmplate la botezul lui Hristos s-au întâmplat la botezul fiecăruia dintre noi. Iată ce a mărturisit Sfântul Vasile cel Mare în legătură cu botezul: „Coborând în apă murim împreună cu Hristos; ieșim din apă una cu Hristos Cel viu. Dulcele Duh al lui Dumnezeu se pogoară asupra noastră ca un porumbel, insuflându-ne harul Său cel atotputernic (...). Aceia însă care cugetă la mântuire zi și noapte, cu desăvârșită sutmerenie și ascultare de Dumnezeu, se învrednicesc de arătarea tainelor dumnezeiești descoperite la Iordan, așa cum s-au învrednicit mulți sfinți și mucenici ai lui Hristos. Martirul pentru Hristos e socotit chiar un

³⁰ *Ibidem*, p. 24.

³¹ Ene Braniște, *op. cit.*, p. 163.

³² Ștefan Slevoacă, *Raze din lumina lui Hristos*, Buzău, Editura Episcopiei Buzăului, 1996, p. 385.

³³ Ilie Cleopa, *Predici la praznice împărătești și la sfinți de peste an*, ediția a III-a, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2008, p. 152.

³⁴ Ion L. Băjău, *În slujirea dreptei credințe. Predici*, Craiova, Editura Policrom, 2007, p. 117.

³⁵ *Molitfelnic*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2006, pp. 43-44.

al treilea fel de botez, primul fiind botezul lui Ioan cu apă, al doilea botezul lui Hristos cu Duh Sfânt și cu foc, iar al treilea, botezul mucenicesc, botezul cu sânge” (Fapte 7, 55-59).

Deși era fără de păcat, Iisus a primit de la Înaintemergător Botezul în Iordan. Chiar dacă nu avea nevoie nici de pocăință, El ne-a dat exemplul personal prin intrarea Sa în apa Iordanului. Astfel, ne-a arătat legătura pocăinței cu Sfântul Botez în vederea dobândirii împărăției cerurilor³⁶. Oamenii, păcătoși fiind, intră în apa Botezului, deci în sânul Bisericii, și ies născuți a doua oară prin apă și Duh. După întretaia cufundare în apă, în numele Sfintei Treimi, omul se naște cu adevărat spiritual, se naște pentru a doua oară duhovnicește. Este vorba despre un om nou, sfințit, care este în perioada de început a formării sale. Dar, pentru a evolua duhovnicește, pocăința este absolut necesară după Taina Sfântului Botez³⁷.

Sărbătoarea este marcată de practici ritualico-magice, destinate să promoveze fertilitatea, să stimuleze și să protejeze culturile, animalele, ograda și casa, în general să multiplice mijloacele de subzistență, să ocrotească indivizii etc. La Pârșcoveni, județul Olt: „Adunam cenușa din sobe în găleți și o păstrăm până la sfârșitul lui februarie când o punem din loc în loc în grădină pentru a feri zarzavaturile de dăunători”³⁸; și în județul Dolj, la Stoicești, „în zorii zilei, strângeam cenușa din sobă cu vâtraiul și o păstrăm în găleți până primăvară, când o împrăștiem în grădină pentru a avea o recoltă bogată. Și gunoiul îl păstrăm la fel”³⁹. La Cioroiu, județul Olt, în seara de Ajun a Bobotezei, se savârșeau practici de aflare a duratei vieții. Înainte de culcare, se luau cărbuni din vatră și se denumeau cu numele tuturor membrilor familiei. Se credea că primul care va muri, în acea familie, va fi cel al cărui cărbune se va stinge mai repede: „Tineri fiind, luam cărbuni din vatră și-i îi numeam după cum ne chema pe fiecare. Așteptam curioși și nerăbdători să vedem care dintre cărbuni se stingea primul. Persoana al cărui cărbune se stinge, se spunea că va muri prima”⁴⁰.

Momentul dezvoltă strategii care au în vedere cunoașterea ursitei: „La Bobotează, fetele numărau cu ochii închiși parii, de la zece înapoi și-l legau cu ață pe ultimul. A doua zi cercetau parul legat și dacă acesta era strâmb se credea că așa va fi ursitul, dacă era drept și frumos tot așa va fi ursitul”⁴¹; la Căinenii Mari, județul Vâlcea: „La Bobotează, fata intra în grajd și dădea cu piciorul

³⁶ Sfântul Nicolae Velimirovici, *Predici*, ediția a II-a, București, Editura Ileana, 2006, p. 122.

³⁷ *Ibidem*, p. 124.

³⁸ Inf. Ecaterina Neagu, 55 de ani, localitatea Pârșcoveni, județul Olt, 2015.

³⁹ Inf. Maria Luță, 84 de ani, localitatea Stoicești, județul Dolj, 2015.

⁴⁰ Inf. Ion Negru, 74 de ani, localitatea Cioroiu, județul Olt, 2010.

⁴¹ ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, coordonator general Ion Ghinoiu, vol. I, *Oltenia*, ediție îngrijită de Ofelia Văduva și Ofelia Pleșca, București, Editura Enciclopedică, 2001, pp. 260-261 (în continuare se va cita: ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*).

într-o vacă spunând: Hăi acu, hăi la alt an. După cât de repede se ridică vaca, după atâția ani se mărita⁴²; la Cireșu, județul Mehedinți: „La Bobotează, se pune în opincă sare și i-o pune sub cap fetei sau băiatului, fără ca ea/el să știe. Muma copilului trecea în pielea goală peste ăl de durmea, zicând: Cum e o singură Bobotează în an de se botează, așa să fie o singură ursită a copilului meu, să se aleagă. Dacă tânărul va lua o văduvă, va visa o vacă, oaie, capră. Dacă visa o junincă sau cal, bou, dar nelegat, însemna că va lua pe cineva liber, care n-a mai fost căsătorit⁴³; la Pristol, județul Mehedinți: „În noaptea de Anul Nou și în Ajunul Bobotezei, fete și flăcăi se strâneau la o casă. Se ascundeau diverse obiecte sub străchini sau căciuli și fiecare își găsea semnul celui urșit pentru căsătorie: pieptene – colțat, ceapă – iute, usturoi – urât, porumb – bun, lână – om bogat, cu noroc la oi, sare – belșug. Cine nimerea grâul înceta jocul și începea alt joc. Cine nimerea cărbunele de sub strachină lua un om negru la inimă, rău. Lua un ac cu ață, lega ața de grindă și înfidea acul în cărbunele aprins. Toți stăteau în cerc și suflau în el. Pe care-l frigea la buze se căsătorea întâi⁴⁴.

Alăturăm și gestul ritual al adunării membrilor comunității în jurul focului, la fântâni, în vederea îndepărtării agresiunii maleficului: „În ajunul Bobotezei și în noaptea Sfântului Ioan se adună mai mulți băieți și aprind focurile, lângă fântâni, cu vreascuri adunate de pe unde găsim. Le păzesc toată noaptea⁴⁵. Focuri se aprind noaptea și la Predești, județul Dolj⁴⁶, ori la Cioroiu, județul Olt, unde „în ajunul Bobotezei, seara, se făceau mai multe focuri pe la răscruci, la fântâni. Azi mai rar⁴⁷. Focul dobândește valori purificatoare, precum și disponibilitatea de a apropia grupurile juvenile și mature, „necesitate stringentă înainte de declanșarea unei noi etape de activitate intensă, care solicită o maximă concentrare a tuturor energiilor, la începutul ciclului pastoral-agrar, de la care, se speră, împliniri și în sfera vieții economice⁴⁸. Se alătură acelor elemente simbol, precum apa, ramura verde, cocoșul, văzduhul etc., care sunt înzestrate cu o semantică bogată și variată, consacrate ca atare de codul magic și religios. „Focul este acel element permanent, etern și prezent în tot ceea ce alcătuiește viața cosmică și terestră⁴⁹.

În ajunul Bobotezei, sunt activate virtuțile magice ale busuiocului, plantă ierboasă prezentă și în alte sintagme rituale: „Când venea preotul cu Boboteaza, fata necăsătorită rupea din mănunchiul de busuioc și-l pune sub pernă să-și

⁴² *Ibidem*, p. 261.

⁴³ *Ibidem*, p. 263.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 264.

⁴⁵ Inf. Ion Lichi, 64 de ani, localitatea Punghina, județul Mehedinți, 2013.

⁴⁶ Inf. Maria Bâlțeanu, 78 de ani, localitatea Predești, județul Dolj, 2013.

⁴⁷ Inf. Gheorghita Cochintu, 49 de ani, localitatea Cioroiu, județul Olt, 2014.

⁴⁸ Marcela Bratiloveanu-Popilian, *Obiceiuri de primăvară din Oltenia*, București, Editura „Constantin Matasă”, 2001, p. 63.

⁴⁹ Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, București, Editura Academiei Române, 1985, p. 380.

viseze ursita⁵⁰; la Cioroiu, județul Olt: „În Ajunul Bobotezei, câteva fire de busuioc se așezau în gard. Dacă a doua zi era încărcat cu chiciură, se credea că fata se va mărita în acel an. Dacă era uscat se credea că fata nu se va mărita⁵¹”; la Racovița, județul Gorj: „La Bobotează, fata mergea la o punte la pârâu și punea o ramură de busuioc. Dacă a doua zi o găsea încărcată (cu chiciură), se zicea că o să nimerească bine⁵². Frunzele și florile busuiocului răspândesc un miros specific cu rol de purificare, dar și de apărare, crezându-se că mirosul acestei plante poate îndepărta forțele oculte. În prezentul context, busuiocul este considerat un afrodisiac, „un mijloc magic de a atrage iubitul⁵³”.

În ajunul Bobotezei, preotul, însoțit de cântărețul bisericesc, umblă din casă în casă pentru a sfinți locuințele cu apa care a fost sfințită în dimineața aceea, după Liturghie. Este așteptat cu casa curată, poarta larg deschisă, iar pe masă se așează tot felul de bunătăți pentru a fi sfințite și consumate în ziua de Bobotează: „În fiecare an trăim aceeași emoție, aceeași bucurie, așteptând preotul satului să vină cu Boboteaza. Are la el buchetul de busuioc uscat, crucea, icoana Sfântului Ioan Botezătorul, și căldărușa cu aghiasmă. Ne trezim de dimineață, dăm zăpada de la poartă, aranjăm lucrurile prin casă și deschidem porțile pentru a-l primi cum se cuvine pe preot. Preotul și cântărețul sfințesc cu aghiasmă fiecare odaie. Astfel, începem noul an cu sufletele curate și casele sfințite. Părintele stă de vorbă cu fiecare dintre noi, ne urează un an bun și ne îndeamnă să venim la biserică și să avem sufletele întotdeauna pregătite pentru Dumnezeu⁵⁴”.

Pregătirea sfințirii apelor este realizată de către fiecare comunitate cu mare atenție. Locul de desfășurare a slujbei se alege împreună cu preotul satului, de obicei într-un spațiu mai larg unde se află cel puțin o fântână, în imediata vecinătate a unei ape curgătoare, în gospodăria unui om sau în curtea bisericii. După slujba de sfințire a apei, transformată în aghiasmă, fiecare credincios ia această apă sfințită în vasele cu care a venit de acasă. Apa sfințită acum, Agheasma Mare, rămâne proaspătă, curată și plăcută la gust vreme îndelungată. Credincioșii trebuie să bea din Agheasma Mare timp de opt zile, din ajunul Bobotezei, până la încheierea praznicului. După aceea, agheasma se poate lua numai după spovedanie. După cum a remarcat preotul Ștefan Slevoacă: „Aghiasma este o dovadă a drepte credințe, un argument puternic împotriva acelor care tăgăduiesc Biserica Ortodoxă și uneori se leapadă de așezămintele sale străvechi⁵⁵”.

⁵⁰ Inf. Maria Sterie, 84 de ani, localitatea Geblești, județul Dolj, 2014.

⁵¹ Inf. Maria Pescaru, 78 de ani, localitatea Cioroiu, județul Olt, 2013.

⁵² ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 261.

⁵³ Ivan Evseev, *Enciclopedia simbolurilor religioase și arhetipurilor culturale*, Timișoara, Editura Învierea, 2007, p. 92.

⁵⁴ Inf. Teodora Pescaru, 49 de ani, localitatea Cioroiu, județul Olt, 2013.

⁵⁵ Ștefan Slevoacă, *op. cit.*, p. 386.

Odată ajunși acasă, oamenii sfințesc cu agheasmă șura, grajdul, animalele, pomii din livadă, casa și interiorul casei: „Dimineața, de Bobotează, mergem la Biserică. Participăm la slujbă, ne rugăm la bunul Dumnezeu să ne ierte păcatele și să fim sănătoși. Luăm apă sfințită în sticle, pe care o păstrăm în casă și o folosim cu cea mai mare grijă, doar în anumite zile ale anului. Este mare păcat să verși apa sfințită sau să o bei după ce ai mâncat. După ce preoții fac aghiasma mare, toate apele sunt sfințite. Această apă sfințită are puteri miraculoase, nu se strică niciodată. Cu apa sfințită stropim vitele și nutrețul lor, apoi bem puțin pe nemâncate pentru a ne curăți sufletul”⁵⁶.

Chiar și copiii sunt interesați de sărbătoarea Bobotezei, participând la ritualul sfințirii Aghiasmei Mari, fiind îmbrăcați cu haine noi și având asupra lor o sticlă împodobită cu busuioc și fir roșu. După ce se sfințește apa, fiecare copil cu sticluța plină va merge acasă unde se va pregăti pentru colindatul de Bobotează. Astfel, în ajunul sărbătorii Sf. Ioan, înainte de asfințitul Soarelui, se strâng cete-cete și stabilesc pe unde vor colinda. Vor merge la acele case ale căror gazde vor avea un sărbătorit cu numele de Ioan. Pregătiți cu busuioc împodobit cu fir roșu și cu panglică colorată, cu apă sfințită pe care o poartă într-o căldărușă, care, de asemenea, este înfrumusețată cu clopoței și cu tobe lucrate din ciururi de făină peste care se așează o folie de nailon, copiii vin la casele sărbătoriiților, unde rostesc de trei ori:

„Ieși Ioane afară,
Să te botezăm,
Cu apă sfințită,
De la Dumnezeu”⁵⁷.

Desigur, gazda va fi foarte bucuroasă și îi poștește în casă, iar copiii își continuă colindele specifice acestei sărbători. Sunt răsplătiți, la final, cu mere, nuci, prăjituri și bani. La ieșirea din casă, rostesc de trei ori:

„Uraaaaaa,
trăiască Sfântul Ion!”⁵⁸.

De asemenea, există obiceiul ca și fanfara satului să cânte pe ulițele satului, participanții fiind invitați de către sărbătoriiți în casele lor, unde sunt cinstiți cu vin, mâncare, prăjituri și bani.

Ziua de 7 ianuarie, sărbătoarea de Sfântul Ioan, reprezintă o dată specială în calendarul românilor. Ziua sfântului Ioan Botezătorul este, de fapt, încheierea perioadei de zăpezi mari, începute în ziua de Sfântul Nicolae. Sf. Ioan este patronul pruncilor. Se credea că în această zi, s-a făcut Lumea, este „o sărbătoare foarte mare fiindcă el l-a botezat pe Mântuitor, iar de atunci au primit

⁵⁶ Inf. Ion Negru, localitatea Cioroiu, județul Olt, 2010.

⁵⁷ Inf. Maria Cornescu, 86 de ani, localitatea Cioroiu, județul Olt, 2010.

⁵⁸ Inf. Maria Pescaru, Cioroiu, județul Olt, 2013.

și oamenii botezul, de asemenea, și pentru ajutorul dat lui Dumnezeu pentru buna sporire a pământului”⁵⁹.

Demersurile magice de primăvară, întreprinse sub patronajul unui nou ciclu vegetațional, dezvăluie activitățile agro-pastorale esențiale și fixează, în același timp, cel mai important fenomen cosmic al anotimpului, echinocțiul de primăvară. Acesta este încadrat de anumite credințe și practici rituale, preocuparea pentru obținerea unui rod bogat manifestându-se pe întreaga perioadă de valorificare a recoltei. Debutul noului an agrar este însoțit de o serie de practici apotropaice și de purificare, unele dintre ele desfășurate din timp, destinate să confere protecție animalelor, culturilor, ogorelor și, nu în ultimul rând, indivizilor.

Grija pentru asigurarea unei recolte cât mai bogate se manifestă chiar din prima zi a lunii februarie a anului calendaristic. Această zi, înscrisă în calendarul sărbătorilor cu dată fixă, este consacrată Sfântului Mucenic Trifon, care, în viziune populară, apare „mai mare peste vii, livezi și fânețe”, dar și ca „patron al lupilor”, „spre a nu face rău la turme”⁶⁰. Astfel, viilor, livezilor, holdelor și fânețelor le este dedicată ziua Sfântului Trifon, care premerge Întâmpinării Domnului, „sărbătoarea anuală a zilei în care Sfânta Fecioară Maria, conformându-se Legii, s-a suit la templul din Ierusalim, la 40 de zile după nașterea Domnului, pentru curățirea ei, când dumnezeiescul Prunc a fost întâmpinat și ținut în brațe de bătrânul și dreptul Simeon”⁶¹. Trifonul reprezintă principiul masculin, comparativ cu Stretenia sau Întâmpinarea Domnului, iar practicile rituale pot fi considerate și ecouri ale sărbătorii romane a Lupercaliilor, desființată de papa Gelasius în anul 494 d. Hr. La Antiohia, cinstirea acestui sfânt a avut loc începând cu penultimul an al domniei împăratului Iustin I (526)⁶².

Cu siguranță că atributul de ocrotitor al viilor și al vegetalului de care se bucură Sf. Trifon vine din filiera Sfintei Tradiții, creștinii contemporani cu el, și imediat după aceea, constatând că în numele acestui Sfânt roadele pământului se înmulțesc și sunt ferite prin rugăciunile mijlocitoare. Tradiția spune că într-o primăvară, semănăturile locuitorilor din Campsada erau puse în pericol de o mulțime de lăcuste. Trifon s-a rugat lui Dumnezeu să scape ogoarele de pierderea lor, lucru care s-a și întâmplat. De atunci și până astăzi, Sfântul Trifon este cinstit ca ocrotitorul țarinilor și grădinilor oamenilor.

În Oltenia, ziua de 1 februarie este propice efectuării unor practici apotropaice menite să stimuleze fertilitatea vegetalului, cu precădere a viței-de-vie și a livezilor. Potrivit tradiției populare, Sfântul Trifon are putere asupra începutului de primăvară: „Acest sfânt ne păzește livezile de omizi și lăcuste, iar

⁵⁹ Antoaneta Olteanu, *op. cit.*, p. 43.

⁶⁰ Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, București, Editura Minerva, 1976, pp. 334-335.

⁶¹ Ene Braniște, *op. cit.*, p. 165.

⁶² *Ibidem*, p. 166.

pe oameni, de nebulie. De Trifon stropim cu apă sfințită viile, livezile, animalele, dar și sămânțaiurile de tot felul pe care le punem în pământ ca să facă rod bogat. Dacă cultura e bogată, mai și vindem”⁶³; la Segarcea, județul Dolj: „Când eram eu tânără, toți ai casei, ne rugam și țineam post în această zi, pentru ca Sfântul Trifon să ne dea rod bogat de struguri și poame. Postul ne curățește sufletul, ne apropie de Dumnezeu. Acum, parcă nu mai este ce era înainte. Nu mai ține lumea postul”⁶⁴.

Potrivit informațiilor obținute în urma cercetărilor de teren efectuate în Oltenia, sărbătoarea Sf. Trifon a cunoscut, pe alocuri, o anumită degradare a ansamblului ceremonial. Cu toate acestea, viței-de-vie îi sunt atribuite, potrivit calendarului popular, o serie de prescripții și interdicții, „această plantă fiind deci recunoscută pentru aspirațiile mesianice”⁶⁵. Consumul vinului, băutura zeilor, comparat cu sângele lui Hristos, putea promova fecunditatea universală⁶⁶.

În nordul Olteniei, în Plaiul Cloșanilor, întâlnim obiceiul numit „trifănitul viilor”, care vizează începerea sub bun-augur a ciclurilor de rodire, stimularea fertilității și promovarea abundenței rodului. Astfel, în dimineața zilei de 1 februarie, sunt săvârșite, de către preoți, slujbe la culturile de vii și livezi, urmate de ocolirea acestora, stropitul cu apă sfințită și ospățul comun, desfășurat cu cântec și voie bună pe plaiul cu vii. În ultimii ani, trebuie menționat faptul că ospățul, urmat de cântec și joc, are loc în sat.

În partea de sud a acestei zone, se practică un ritual de pregătire a viței-de-vie pentru noul sezon, numit *arezeanul* (tăiatul) viilor. Se crede că acest obicei a fost împrumutat de la bulgari, care numesc sărbătoarea Trifon Zarezan, adică Trifon Tăietorul. Un scenariu destul de amplu, asemenea celui întâlnit la comunitățile locale din Plaiul Cloșanilor, este înregistrat, în prezent, la Segarcea și Galicea Mare, județul Dolj. Astfel, la Segarcea, județul Dolj: „Când eram mic, mergeam cu bunicul meu de Trifon la vie. Luam cu noi, de acasă, sticla cu apă sfințită, păstrată de la Bobotează, și stropeam via ca să fie ferită de tot felul de dăunători. Pe timpul comuniștilor, popa nu avea voie să vină în vie. Abia după revoluție a început și preotul să meargă cu noi la vie și să facă câte o rugăciune ca să aibă recolta bogată”⁶⁷. Tot acum, „în ziua de Trifon, bunicul meu obișnuia să taie joarde din mai multe soiuri de viță-de-vie, pe care le aducea acasă, și le punea la fereastră, într-un borcan cu apă. Le urmărea care înmugureau și la care le creșteau lăstarii, asta fiind un semn pentru recolta de struguri din an”⁶⁸.

În zona amintită, dis-de-dimineață, locuitorii se pregătesc pentru botezul viilor sau sărbătoarea Trifonului. Femeile, după ce termină de aranjat coșul plin

⁶³ Inf. Stela Dudoi, 56 de ani, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁶⁴ Inf. Tudor Marica, 67 de ani, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁶⁵ Marcela Bratiloveanu-Popilian, *op. cit.*, p. 37.

⁶⁶ Luc Benoist, *Semne, simboluri și mituri*, București, Editura Humanitas, 1995, pp. 99-100.

⁶⁷ Inf. Paul Anuța, 68 de ani, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁶⁸ Inf. Dumitru Hondor, 57 de ani, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

cu tot felul de soiuri de semințe și boabe pentru a fi binecuvântate de către preot, pornesc spre biserică: „Plecăm să ne rugăm la Dumnezeu și la Sfântul Trifon să apere sămănăturile la creștere, să rodească pomii și să-i ferească de omizi, iar strugurii să fie feriți de mană, grindină și ger”⁶⁹. Aici iau parte la slujba religioasă săvârșită de către reprezentantul bisericii, care cheamă în ajutor pe Dumnezeu, prin mijlocirea Sf. Trifon, pentru a feri viile, grădinile și holdele de dăunători: „De ziua Trifonului, am adus și eu la biserică porumb, grâu, floarea-soarelui, fasole, tot ce punem în pământ la primăvară. Le-am adus să le cetească popa, să nu le mănânce gândacii. Să dea Dumnezeu să facem recoltă bogată, să avem ce mânca și ce bea. Să facem și vin, că e bun câte un păhărel la masă...”⁷⁰: „În fiecare an venim de Trifon la biserică. În această zi nu doar viile sunt sfințite, ci și semințele de porumb, ardei, roșii. De asemenea, fasolea, floarea-soarelui și grâul, de toate, cu sămânțării pentru grădini ca să ne apere de gândaci. Ce pune fiecare în pământ”⁷¹.

La sfârșitul slujbei, preotul binecuvântează soiurile de semințe aduse, pentru ca, puse în pământ, să aibă un rod bogat: „Vă blestem pe voi, fiarele cele de multe feluri, viermii, omizile, gândacii, lăcustele, șoarecii, cârțițele și puricii și tot felul de muște, molii și furnici, viespi și urechelnițe și tot felul de jigăanii ce se târăsc pe pământ și păsări ce zboară, care aduc stricăciuni și pagubă holdelor, viilor, pomilor și grădinilor (...). Să nu stricați nici holda, nici via, nici grădina, nici orice pom roditor și neroditor; nici frunza legumelor să nu stricați din cuprinsul și locul robului lui Dumnezeu (N). Iar de nu mă veți asculta pe mine și veți călca blestemul cu care v-am blestemat, nu vă voi pedepsi eu smeritul și nevrednicul Trifon, ci Dumnezeul lui Avraam și al lui Isaac și al lui Iacov, Care va veni să judece vii și morții (...)⁷²”.

După încheierea slujbei religioase, localnicii, de obicei bărbații, pornesc spre culturile cu vii: „Ne pregătim dinainte: pieptănăm caii, curățăm căruțele, le împodobim, iar la ceas de sărbătoare suntem pregătiți”⁷³; „În dimineața sărbătorii, popa merge la locul unde e via, o stropește cu apă sfințită, ca să fie ferită de grindină sau secetă și să avem, la toamnă, ce culege”⁷⁴; „Sfințim viile pentru a le feri de dăunători, de grindină, pentru a aduce ploaia și a avea un rod bogat”⁷⁵.

La petrecerea din vii participă îndeosebi bărbații: „Eu nu mă duc că mă ceartă al meu. Am destulă treabă acasă: văd de păsări, de animale. Mai ies și la

⁶⁹ Inf. Cornelia Cioromela, 47 de ani, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁷⁰ Inf. Stela Dudoi, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁷¹ Inf. Floriana Turculeanu, 46 de ani, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁷² *Molifelnic*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2006, pp. 428-431.

⁷³ Inf. Mihai Luță, 59 de ani, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁷⁴ Inf. Sterie Toma, 59 de ani, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁷⁵ Inf. Dumitru Hondor, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

poartă și mai vorbesc cu vecinele⁷⁶; „Femeile sunt pagubă dacă ne însoțesc. Asta e ziua doar pentru bărbați⁷⁷”.

Odată ajunși, preotul începe o altă slujbă, prin intermediul căreia Sfântul Trifon este invocat din nou, pentru a proteja viile și, în general, pometurile, de dăunători: „An de an, noi preoții, venim aici, la podgoriile de vii, unde oficiem o mică slujbă și citim *Rugăciunea Sfântului Mucenic Trifon care face parte din Rânduiala ce se face la țarini (holde), la vii și la grădini, când se întâmplă să fie stricate de sălbăticiuni sau de alte vietăți ca: lăcuste, gândaci și altele*⁷⁸”.

Și, în acest context ritual, trebuie adus în discuție focul, cel care îndeplinește, cu siguranță, o funcție de purificare: „Se aprind focuri la marginea viilor, pe cărări, și se varsă vin peste cărbunii aprinși pentru ca via să fie ferită de dăunători. Proprietarii viilor sar peste focuri pentru a fi sănătoși tot anul⁷⁹”. Tot în această zi, pentru contracararea acțiunilor forțelor malefice, „se afumă via cu o cârpă aprinsă⁸⁰”. În Oltenia, săritul peste focul sacru a fost atestat de către investigațiile noastre la obiceiurile de la marile sărbători solstițiale și echinocțiale: Sfântul Vasile, Sfântul Ion, Boboteaza, Sfântul Toader, Mucenicii, Lăsatul Secului, Joia Mare etc.

O altă secvență bine marcată este cea a ospățului comun, expresie a coeziunii la nivelul colectivității. Participanții, îmbrăcați de sărbătoare, unii dintre ei purtând costume populare, se prind în horele cântate de artiști și lăutari renumiți în zonă.

În calendarul popular există o zi foarte importantă pentru comunitatea sătească, și anume, ziua de Dragobete, când păsările încep să ciripească și să-și găsească perechea, și, de asemenea, încep să-și clădească cuibul. În această zi, „flăcăii și fetele ies afară, la câmp, unde fac horă și petrec astfel cu multă bucurie⁸¹”. În sudul județului Mehedinți, la Izvoare, se culeg de pe câmp dragobeți, muguri, ghiocei, se fac tot felul de glume referitoare la sentimentele dintre tineri, au loc hore, fetele se lasă sărutate de băieți, căci dacă te sărută un băiat în această zi este semn că nu vei rămâne singură peste an și că vei fi iubită⁸²”.

Ziua de 1 Martie reprezintă o dată importantă pentru calendarul popular; odinioară, se credea că aici se află începutul de an agrar. Mărțișorul se agăța la mână sau la gât încă din zorii zilei, pentru a proteja tinerii și copiii de razele prea puternice ale soarelui. Realizat din fire roșii și albe, sau negre, respectiv albastre și albe, mărțișorul avea și un bănuț de argint menit să protejeze persoana care îl purta. De asemenea, venirea berzelor sau înflorirea pomilor era semn că

⁷⁶ Inf. Diana Pătru, 35 de ani, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁷⁷ Inf. Mihai Luță, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁷⁸ Inf. preot Marian Anghel, 45 de ani, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁷⁹ Inf. Sterie Toma, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁸⁰ Inf. Tudor Marica, localitatea Segarcea, județul Dolj, 2012.

⁸¹ Antoaneta Olteanu, *op. cit.*, p. 92.

⁸² *Ibidem*, p. 92.

mărțișorul trebuie să nu mai fie purtat, și, fie se arunca peste cap, fie era prins în primul pom înflorit întâlnit în cale. 1 Martie sau Mărțișorul este și începutul Zilelor Babelor: „Zilele Babelor încep cu 1 Martie, cu Dochia, și se găta la Sfinți, țin însă și douăsprezece sau chiar paisprezece zile”⁸³. În această zi nu se lucrează, pentru a domoli mânia babei Dochia, iar frigul de primăvară să nu facă pagubă în culturi. Femeile o țin mai mult de frică, pentru că această babă are nouă cojoace peste țară și are să ningă nouă zile⁸⁴. „Dacă de Zilele Babelor e ninsoare și frig, atunci și primăvara va fi friguroasă și furtunoasă, iar dacă vor fi mai domoale, mai line, atunci și primăvara va fi mai frumoasă”⁸⁵.

În calendarul ortodox, ziua de 9 martie marchează o sărbătoare importantă, ziua celor patruzeci de sfinți mucenici, o zi a ofrandelor alimentare, în care consumul ritual putea influența starea de sănătate și puterea de muncă a oamenilor în anul agrar care sosește. Există numeroase forme de colăcei în formă de păsări, albine sau oameni, marcând diverse evenimente, precum întâmpinarea primăverii și a păsărilor, care se întorc la cuiburile lor, sărbătoarea albinelor – deschiderea anului apicol (turțițele se ung cu miere pentru ca să trăiască stupii), dar și o sărbătoare a morților, a pomenirii acestora, de aici vine obiceiul celor patruzeci de pahare de vin, patruzeci de colaci, patruzeci de pești⁸⁶ etc. Ziua este celebrată de toți oameni care nu au nume de sfinți. Se povestește că pe vremea când Dumnezeu și Sf. Petru mergeau pe pământ, au poposit la casa unor oameni care aveau patruzeci de copii năzdrăvani. După ce au fost ospățați copiii, s-au închinat celor doi bătrâni, știind cine sunt. Au spus că se închină lui Dumnezeu, pentru că el hrănește omenirea. Dumnezeu le-a dat nume de sfinți, binecuvântându-i ca ziua lor să fie zi de sărbătoare⁸⁷. În aceste zile, se fac focuri și se bate pământul cu ciomegele ca să iasă gerul. Dau de trei ori cu toporul în pământ și zic: „Tună ger și ieși căldură, să se facă poamă bună!”⁸⁸.

O zi importantă în calendarul sărbătorilor cu dată fixă este 23 aprilie, consacrată Sfântului Gheorghe, Mare Mucenic, sfânt militar martirizat în timpul împăratului Dioclețian. Potrivit credințelor populare și calendarului activităților agropastorale, ziua de Sf. Gheorghe marchează începutul primăverii: „Sân Giorgiul e capul primăverii și ca atare înverzitorul întregii naturi și tuturor semințelor”⁸⁹. În mentalitatea tradițională, Sf. Gheorghe este „apărătorul holdelor, al țarinilor și vitelor, rodului pământului și dobitoacelor”, „e sfântul cel mai mare peste câmpuri”, „peste câmpuri, fânețe și livezi”, „apără mana vitelor,

⁸³ *Ibidem*, p. 103.

⁸⁴ *Ibidem*, p.106.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 107.

⁸⁶ *Ibidem*, pp. 112-113.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 114.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 116.

⁸⁹ Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, vol. II, București, Editura Fundației Culturale, 1994, p. 254.

vine cu primăvara”, astfel fiind considerat „capul primăverii și ca atare înverzitorul întregii naturi și semănătorul tuturor semințelor”⁹⁰.

În această zi, sunt promovate disponibilitățile ramurii verzi. Înainte de răsăritul Soarelui se împodobesc toate intrările, porțile, ușile, ferestrele, fântânile, adăposturile pentru animale, hambarele, vasele cu lactate, ustensilele agricole, iar la praguri se așează brazde înierbate: „Se pune salcie la poartă, la stâlpii casei, la magazie, la cotețe. Dacă nu avem salcie, punem tei”⁹¹; la Oboga, județul Olt: „De Sf. Gheorghe se înprourează. Se puneau de cu seară crengi de salcie albă, arțar, jugastru la stâlpul porții, în vârful gardurilor, la cerdac, la sâlpul caselor, la plug, la pătul, la grajd, la magazie, la vie, la pomi și în casă la lada cu țoale, ca să aibă noroc”⁹²; la Bratuaia, județul Gorj: „La Sf. Gheorghe se puneau ramuri de salcie în fața porții, ca să nu dispară laptele vitelor. Vitele erau atinse cu o creangă de pelin ca să fie apărate”⁹³; la Corcova, județul Mehedinți: „De năproor (Ajunul zilei de Sf. Gheorghe), fetele și femeile puneau la stâlpii porților, caselor frunze și crengi de fag, iar jugurile boilor erau înflorate cu porumbar (mărăcine) înflorit”⁹⁴; la Vineți, județul Olt: „De Sf. Gheorghe se înprourează. Se pune salcie sau jugastru la stâlpul porții, la plug, la pătul, la hambar, la grajd, la magazie, la vie, la pomi”⁹⁵.

În spațiul investigat, o altă categorie de tehnici magice, care pun în evidență tot valențele ramurii verzi vizează sporul animalelor: punerea ramurilor verzi în mâncarea animalelor pentru o bună lactație; legarea coarnelor vacilor cu ramuri de răchită, ceea ce semnifică transferarea vigoriei vegetalului, dar și apărarea de posibile forțe malefice; arborarea ramurii verzi la jug după ce s-a terminat de arat.

Sfera de acțiune a acestui element se extinde și în Lumea de Dincolo: „Punem și la morminte ramuri verzi”⁹⁶; la Țepești, județul Vâlcea: „La cruci, în cimitir, punem ramuri verzi”⁹⁷. De asemenea, una dintre practicile cele mai răspândite și mai respectate de către creștini care aparține, cu precădere, cultului morților este pomenirea celor care au trecut pragul spre existența veșnică. Actul ritual al oferirii pomenii, cu rădăcini în cultul morților, a dobândit în cultura tradițională dimensiuni și semnificații cu totul deosebite, conferind o notă caracteristică spiritualității românești⁹⁸. În această zi, la Pristol, județul Mehedinți: „De Sfântul Gheorghe și de alți sfinți patroni se împărțeau la biserică

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ Inf. Titu Zuică, 78 de ani, localitatea Geblești, județul Dolj, 2014.

⁹² ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 269.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ Inf. Maria Iliescu, 68 de ani, localitatea Vineți, județul Olt, 2013.

⁹⁶ Inf. Virginia Zuică, 86 de ani, localitatea Geblești, județul Dolj, 2014.

⁹⁷ Inf. Maria Fârtat, 68 de ani, localitatea Țepești, județul Vâlcea, 2013.

⁹⁸ Vezi Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Pomenirile-aducere-aminte de cei răposați. Privire specială asupra Olteniei*, în „Memoria Ethnologica”, an XIV, nr. 50-51/2014, pp. 60-73.

colaci și colivă, iar între vecini, de-ale mâncării (ciorbe, carne friptă) și băutură (vin sau țuică)⁹⁹, iar la Perișor, județul Dolj: „Colăcei cu castraveți, poame de post sau colăcei cu ouă, brânză dulce, dacă era după Paște”¹⁰⁰.

Una dintre cele mai importante sărbători ale calendarului creștin este sărbătoarea anuală a Învierii Domnului sau Paștile, „sărbătoare a sărbătorilor și praznic al praznicilor”¹⁰¹. După cum afirma Vasile Băncilă, „timpul prepascal și Paștile înșiși alcătuiesc ceea ce e mai prețios în creștinism”¹⁰². Cuvântul *Paști* este de origine evreiască (de la cuvântul „Pesah” = trecere), fiind moștenit de evrei de la egipteni, intrat, mai târziu, în limba română prin intermediul formei bizantino-latine „Paschae”.

Sărbătoarea Paștilor începe cu *Lăsatul Postului*, încadrat, la rândul său, de *Sâmbăta Morților* și de *Sâmbăta Sântoaderului*, „interval cu o mare concentrare de practici menite să instaureze o nouă ordine, sugerând nevoia de armonizare, de renovare cosmică, precum și de purificare spirituală”¹⁰³.

Cele două duminici consacrate Lăsatului Postului – de carne și, respectiv, de brânză – abundă în obiceiuri și practici ritualico-magice menite să faciliteze intrarea cu bine în noul interval de timp. Este vizată sacramentalizarea hranei, prin ospete marcate și promovând totodată abundența, unde se consumă alimente supuse de acum înainte unor interdicții severe. Întreg comportamentul cultural aspiră la instaurarea armoniei la nivel comunitar și familial, incluzând întreaga spiță de neam din care fac parte atât viii, cât și cei plecați Dincolo.

În spațiul investigat, dintre actele rituale destinate să contribuie la instaurarea echilibrului, menționăm: *iertările* acordate de cei vârstnici tinerilor, de părinți copiilor, precum și de nași ori de moșii de neam, cu respectarea strictă a ierarhiei stabilite de vârstă și de poziția în cadrul rudeniei consangvine ori spirituale; sărutatul mâinii celor plasați pe o treaptă ierarhică superioară¹⁰⁴.

Unele practici rituale pun în evidență grija pentru cei trecuți în Lumea de Dincolo: depunerea ofrandelor alimentare pe masa în jurul căreia s-a desfășurat ospățul familial în credința că cei decedați revin în comunitatea familială din care au plecat; aruncarea pe o apă curgătoare a resturilor alimentare rezultate de la ospățul comun, desfășurat afară, pe inserat, în jurul focului; dimineața devreme se împart lumânări și dulciuri pentru cei trecuți dincolo fără lumânare¹⁰⁵.

În perioada Postului celui Mare, în spațiul investigat, se săvârșește pomenirea nominală a unui mort (sau a unui pomelnic întreg de morți), la 40 de

⁹⁹ ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 283.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ Ene Braniște, *op. cit.*, p. 172.

¹⁰² Vasile Băncilă, *Duhul sărbătorii*, București, Editura Anastasia, 1996, p. 65.

¹⁰³ Marcela Bratloveanu-Popilian, *op. cit.*, p. 95.

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 96

¹⁰⁵ *Ibidem*, pp. 97-98.

Liturghii în șir¹⁰⁶. Această pomenire are la bază credința populară că în cea de-a 40-a zi de la moarte, are loc judecata particulară, unde se hotărăște soarta provizorie până la judecata din urmă a sufletului celui adormit, „soartă care se poate ușura, prin mijlocirile și milosteniile făcute de cei vii în folosul morților”¹⁰⁷. La sfârșitul celor 40 de Liturghii, se săvârșește *dezlegarea* sau slobozirea sărindarelor, „însoțită uneori de Agheasmă mică și masă de obște pentru praznic”¹⁰⁸. Astfel, la Prejoi, județul Dolj: „Înainte ca cel mort să împlinească anul, în fiecare sâmbătă din Postul Paștelui mergem la biserică pentru *sărindarul de țărână*. Luăm într-un coș o sticlă de ulei, lumânări, tămâie și ceva de aprins și ne ducem la mormânt, unde vine preotul și citește. Slobozim acest sărindar la pomana de un an, și, pe lângă ce împărțim atunci pentru sufletul mortului, mai dăm de pomână colaci (unsprezece prescuri, un înger, un Dumnezeu), 13 căni și un toiag”¹⁰⁹. La Stoicești, județul Dolj: „Slobozim sărindarul de țărână la un an, doi ani și trei ani”¹¹⁰.

Tot în Postul Paștilor, la bisericile din orașele Olteniei se obișnuiește să se aducă „păresimi”, adică pomelnice în care sunt enumerați atât viii, cât și morții, pentru a fi pomenite în fiecare zi liturgică, considerându-se că pregătirea rânduită pentru primirea luminii Învierii Domnului este necesară atât pentru cei vii, cât și pentru cei morți. Astfel, prin rugăciunile celor vii sunt incluși către mântuire și cei răposați, apropiați sau rude. La Bisericile de la țară, sunt primite aceste *păresimi* pentru cei răposați și vor fi pomenite Sâmbăta, Duminica sau la o sărbătoare importantă, rânduită din Postul Mare (Sfinții 40 de mucenici, Sfântul Haralambie, Bunavestire, Sfântul Gheorghe etc.). „Slobozirea” păresimilor se face, de obicei, în Sâmbăta de dinainte de Florii, când oamenii vin cu prinoase la Biserică pentru slujba parastasului: la Bistreț, județul Dolj: „La Lăsatul Secului de Paște începea împărțitul Păresimilor. În fiecare sâmbătă, timp de șapte săptămâni, se duceau la biserică mâncare de post (fășui, cartofi), colivă, colaci. Păresimile se slobozesc la Înălțare, când se duceau la biserică colaci, ouă roșii, friptură”¹¹¹; la Leu, județul Dolj: „Sărindarul de Păresimi, și pentru vii și pentru morți se dădea din prima sâmbătă din post, până în sâmbăta Floriilor. Se duceau la biserică, în fiecare sâmbătă, colivă, un colac, o prescură și preotul citea toate pomelnicele”¹¹².

Practicile rituale, desfășurate la *Lăsatul Secului de Paști*, menite să dezvăluie înnoirea simbolică a timpului, aparțin unui fond străvechi, când

¹⁰⁶ Ene Braniște, *op. cit.*, p. 405.

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 406.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ Inf. Georgeta Dumitrașcu, 55 de ani, localitatea Prejoi, județul Dolj, 2013.

¹¹⁰ Inf. Maria Luță, localitatea Stoicești, județul Dolj, 2015.

¹¹¹ ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic*

Român..., p. 285.

¹¹² *Ibidem*.

începutul de an se celebra primăvara¹¹³. Virtuțile mitico-magice ale focului sunt evidente și la *Lăsatul Secului de Brânză*, când au loc ospete marcate de focuri rituale și „se produc tot felul de zgomote, menite să îndepărteze spiritele malefice, ori să purifice spațiul”¹¹⁴. Cercetătorul Ion Ghinoiu consideră că focurile solstițiale pot fi, de fapt, încercări ale oamenilor de a ajuta Soarele. Astfel, focurile erau aprinse în momentele când căldura și lumina începeau să scadă sau să crească¹¹⁵.

Momentul ceremonial de maximă concentrare este *strigatul*, ritual desfășurat în jurul focului, seara, în vatra satului. La ceremonial participă toți membrii obștei, deopotrivă tineri și bătrâni. Copiii strâng de la fiecare gospodărie coceni, paie, lemne, precum și roți, care asigură combustia. Lângă foc, se desfășoară și ospățul comun, menit să contribuie la solidarizarea membrilor obștei care se pregătesc să intre într-un nou ciclu temporal. Textele rostite în jurul focului evidențiază valorile purificatoare ale acestui ceremonial. Cei vizați sunt tinerii, fete și băieți, aflați în prag premarital:

„– Mă roagă, mă roagă
– Cine mi te roagă?
– Mă roagă Ion a lu Pascu,
Să-i fac leagăn de mătase,
Să-arunc la Lenuța lu Gospodaru-n casă!”

Seara, membrii colectivității, fără deosebire de vârstă, se reunesc în jurul focului și participă la ceremonialul *strigatului peste sat*, numit – în zona Mehedinților – *ausât*, după cel dintâi cuvânt rostit:

„Aușmăre!
Ce ți-e măre
Olelele, lele!”¹¹⁶.

Dialogul continuă, cei vizați fiind tinerii necăsătoriți:

„– Mă roagă, mă roagă!
– Cine mi te roagă?
– Mă roagă Maria,
Să-i fac leagăn de mătase
S-o arunc la Ion-n casă”¹¹⁷.

Prima săptămână a Postului Paștilor „dezvoltă o suită de interdicții și prescripții convergente unor credințe ce gravitează în jurul Sântoaderului și acoliților săi, semidivinitați cu însemne cabaline ce însumează, la nivelul mentalului colectiv, o suită de valori aspirând la instaurarea „stării de separație”

¹¹³ Ion Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1997, p. 168.

¹¹⁴ Marcela Bratiloveanu-Popilian, *op. cit.*, p. 208.

¹¹⁵ Ion Ghinoiu, *Vârstele timpului*, București, Editura Meridiane, 1988, p. 131.

¹¹⁶ Marcela Bratiloveanu-Popilian, *op. cit.*, p. 99.

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 100.

cu atingerea idealului de integritate și prosperitate în întreg universul uman, ca și în lumile animale și vegetale”¹¹⁸. *Sâmbăta Sântoaderului* concentrează o serie de practici rituale, dominate de valențe purificatoare, apotropaice sau etnoiatrice. Această zi apare în întregime consacrată cultului cabalin. Caii sunt plimbați și alergați pe uliță, organizându-se întreceri între călăreți. O practică rituală, cunoscută sub numele de „încuratul cailor”, care vizează prosperarea cabalinelor, a fost înregistrată în sudul Olteniei¹¹⁹. Acum sunt activate valențele magice ale cailor, îndeosebi ale cailor albi: persoanele „posedate de cal” se pot însănătoși dacă în această dimineață trece pe deasupra lor un cal alb. Calul, întâlnit și în simbolistica biblică, însumează valori ambivalente. Puterea acestora stă în gurile ce varsă „foc și fum de pucioasă” și în cozile asemenea șerpilor, cu care „vatămă”¹²⁰. Totodată, calul prefigurează venirea Zilei Domnului, de cele mai multe ori Mesia fiind purtat de un cal alb. Tot albe sunt și „oștile cerești” care formează cortegiul judecătorului escatologic¹²¹.

Duminica Floriilor este cea din urmă duminică din postul Paștilor, potrivit calendarului creștin și cel dintâi dintre praznicele împărătești cu data schimbătoare, amintind de intrarea triumfală a lui Iisus în Ierusalim, înainte de Patimi¹²². „Face parte din cele 12 praznice împărătești și se numește, în popor, Duminica Floriilor, adică a florilor care ies primăvara pe câmp și prin livezi. Se mai numește și Duminica Stâlpărilor, deoarece astăzi credincioșii întâmpină pe Hristos la Ierusalim cu stâlpări de finic în mâini sau, cum este la noi, cu crenguțe înflorite de salcie”¹²³.

Primele însemnări despre această sărbătoare de origine ierusalimiteană provin, în spațiul răsăritean, din secolul al IV-lea¹²⁴. În Apus, unde se pare că a fost instituționalizată mai târziu, apare generalizată înainte de secolul al VIII-lea¹²⁵. Biserica creștină raportează obiceiul străvechi al binecuvântării și împărțirii *salciei* credincioșilor în momentul întâmpinării Domnului la intrarea Sa în Ierusalim cu ramuri de finic și de măslin, apreciat ca semn al biruinței împotriva morții, câștigată de Domnul prin învierea lui Lazăr, săvârșită cu o zi mai înainte și anticipând Învierea¹²⁶. „Avem de-a face cu o practică foarte veche,

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 209.

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 111.

¹²⁰ *Apocalipsa* 9, 17-19.

¹²¹ Maurice Cocagnac, *Simbolurile biblice. Lexic teologic*, București, Editura Humanitas, 1997, pp. 172-173.

¹²² Vezi *Matei* XII, 1-10, *Ioan* XII, 12-18.

¹²³ Ilie Cleopa, *Predici la praznice împărătești și la sfinți de peste an*, ediția a III-a, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2008, p. 178.

¹²⁴ Ene Braniște, *op. cit.*, p. 171.

¹²⁵ Arnold Van Gennep, *Manuel de Folklore Francais Contemporain*, tome premier, III, Paris, Picard, 1947, p. 1159.

¹²⁶ Ene Braniște, *op. cit.*, p. 172.

purtatul ramurilor înscriindu-se în categoria riturilor de îndelungată tradiție, din spațiul vetero și neo-testamentar”¹²⁷, remarca Marcela Bratiloveanu-Popilian.

Binecuvântată la liturghie și împărțită celor prezenți la slujbă, *salcia* va dobândi o putere magică, „aproape fără egal în lumea plantelor miraculoase, fiind păstrată lângă icoană și folosită împotriva bolilor, a incendiilor, grindinei, trăsnetelor sau pentru stimularea dragostei și fecundității oamenilor, pentru sporirea manei vitelor etc.”¹²⁸.

În spațiul investigat, *salcia* dobândește virtuți magice, apotropaice, dar și fertilizatoare, după cum rezultă din următoarele relatări: „Dimineața devreme mergeam la slujbă cu salcie. După ce o sfințea popa o punem la icoană și o luăm de acolo vara, când o puneam la șale să nu ne doară când seceram”¹²⁹; la Segarcea, județul Dolj: „Salcia sfințită la Florii se punea în casă ca s-o apere de răutăți, se punea și la pomi ca să aibă rod. Ramuri de salcie se puneau la intrarea în ogradă, la fiecare intrare în casă, la clanța ușii, la fereastră, la grajd, la pățul”¹³⁰; la Cioroiu, județul Olt: „Vara, când tună și fulgeră o punem în mijlocul casei”¹³¹; la Vladimir, județul Gorj: „Salcia sfințită se ținea în casă, se punea și în vie, în grădina de zarzavat, se planta în pământ”¹³²; la Orodel, județul Dolj: „Salcia sfințită la biserică se pune la poartă și la stâlpul casei”¹³³; la Pârșcoveni, județul Olt: „După ce salcia este slujită la biserică se aduce acasă și se pune în poartă ca să ne meargă bine tot anul. Coronițe de salcie ducem și la cruci, la morminte”¹³⁴; la Perișor, județul Dolj: „Se împart mlădițe de salcie la biserică, care sunt aduse acasă și așezate la stâlpul porții. La ușa de la intrare, în casă la icoane”¹³⁵; la Poiana, județul Vâlcea: „Salcia sfințită era pusă de femei în cânepă, ca să nu o rupă vântul, apoi era pusă la icoană”¹³⁶, la Bulzești, județul Dolj: „Salcia sfințită de preot la biserică se punea când eram eu tânără la căruțe și erau plimbate prin sat de la un capăt la altul”¹³⁷. La Bratuia, județul Gorj: „Se înfîșea salcie lângă lac (fiecare familie avea locul său) ca să apere de piatră, de trăsnet”¹³⁸.

¹²⁷ Marcela Bratiloveanu-Popilian, *op. cit.*, p. 120.

¹²⁸ Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 527.

¹²⁹ Inf. Maria Luță, localitatea Stoicești, județul Dolj, 2015.

¹³⁰ ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 292.

¹³¹ Inf. Teodora Pescaru, localitatea Cioroiu, județul Olt, 2013.

¹³² ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 292.

¹³³ Inf. Ion Cârțu, 57 de ani, localitatea Orodel, județul Dolj, 2014.

¹³⁴ Inf. Ecaterina Neagu, localitatea Pârșcoveni, județul Olt, 2015.

¹³⁵ Inf. Ștefan Vilcan, 54 de ani, localitatea Perișor, județul Dolj, 2013.

¹³⁶ ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 292.

¹³⁷ Inf. Ioana Sorescu, 68 de ani, localitatea Bulzești, județul Dolj, 2014.

¹³⁸ ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 292.

Sacralitatea *salciei*, element cu un palier semantic bogat, se manifestă și prin tehnici negative: „Nu ne spălăm pe cap de Florii pentru ca să nu ne albească părul ca salcia”¹³⁹; la Vineți, județul Olt: „Nu e bine să călcăm salcia, că e sfințită de preot la biserică”¹⁴⁰; la Cioroiu, județul Olt: „După ce sfințește preotul salcia în biserică se împarte credincioșilor care trebuie să aibă mare grijă de ea. Nu se aruncă, nu se calcă că nu e bine”¹⁴¹.

Și în această zi, este realizată comuniunea cu spiritele tutelare ale strămoșilor prin ofrande alimentare: „De Florii împărțim mai ales pește și mămăligă”¹⁴²; la Cornățel, județul Mehedinți: „Bucăți de pește puse pe mămăligă, la vecini. Se scoteau toate țesăturile pe gard, pe sârme”¹⁴³.

Sfârșitul *Săptămânii Mari*, cu deosebire ziua de Joi, se individualizează printr-o activitate rituală deosebită, de valorificare a valențelor focului, apei, sunetelor, dar și a ouălor. Destinate să instaureze starea de separație, practicile marchează, în plan folcloric, momente deosebit de importante ale istoriei biblice: Cina cea de Taină, spălarea picioarelor de către Iisus¹⁴⁴, focul aprins în curtea arhierului Caiafa, unde Petru s-a lepădat de Iisus¹⁴⁵.

Tehnicile magice întreprinse de Joimari urmăresc instaurarea armoniei în plan familial și comunitar, vizată fiind atât lumea pământeană, cât și a celor „trecuți la cele veșnice”, a căror memorie este reînviată prin intermediul focurilor rituale. Deoarece, conform gândirii magice, în anumite momente de vârf ale activității cosmice, spiritele subterane se întorc pe pământ, această zi prezintă și aspecte ale cultului morților. Focurile se aprind dimineața, până la răsăritul soarelui, în curtea caselor, la fântâni, la cimitir. Drept combustibil se întrebuințează materiale vegetale lemnoase, dintre care nouă bușteni de alun, bușteanul fiind, în simbolistica generală, întruchiparea strămoșului mitic dendromorf¹⁴⁶: „Înainte de a se face ziuă, aprindem focurile din bușteni, boz, alun, paie, coceni, în grădini, în curți, la cimitir. Alături așezăm o masă mică, rotundă, și scăunele mici, din lemn cu trei picioare, iar pe masă punem vase cu mâncare pentru că sufletele morților noștri vin la noi, se încălzesc la foc, mănâncă și se reîntorc acolo la ei, mulțumiți că nu i-am uitat”¹⁴⁷.

Trebuie menționat faptul că în spațiul investigat, momentele prielnice aprinderii focurilor rituale erau răsăritul și asfințitul Soarelui, dovadă a asocierii focurilor, din această grupă, cultului solar. Firește că cele două momente ale zilei

¹³⁹ Inf. Maria Fârtat, localitatea Țepești, județul Vâlcea, 2013.

¹⁴⁰ Inf. Niculina Dumitru, 61 de ani, localitatea Vineți, județul Olt, 2013.

¹⁴¹ Inf. Teodora Pescaru, localitatea Cioroiu, județul Olt, 2013.

¹⁴² Inf. Maria Luță, localitatea Stoicești, județul Dolj, 2015.

¹⁴³ ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 285.

¹⁴⁴ Ioan 13, 14.

¹⁴⁵ Luca 23, 55-57.

¹⁴⁶ Georgeta Nițu, *Simbolurile vegetale și derularea timpului calendaristic (I)*, în: „Arhivele Olteniei”, Serie nouă, nr. 16, București, Editura Academiei Române, 2002, p. 244.

¹⁴⁷ Inf. Maria Apostolache, 83 de ani, localitatea Braniștea, județul Mehedinți, 2013.

erau considerate cele mai solemne, dar și învăluite de sacralitate, care implicau, din partea oamenilor, o atitudine plină de pietate¹⁴⁸.

Tot la Joimari, se încheie etapa de prelucrare a fibrelor vegetale, mai ales a cânepei. Potrivit credinței populare, fetele și femeile leneșe sunt descoperite și pedepsite de către Joimărița, „personaj justițiar, foarte temut (...) folosește ca mijloc de tortură focul: arderea degetelor și mâinilor fetelor și femeilor leneșe, pârlierea părului, unghiilor și degetelor, incendierea cânepei, călților și fuioarelor netoarse”¹⁴⁹.

În spațiul investigat, în această zi, un rol deosebit îl are colindatul „ceremonial plurivalent, cu o bogată încărcătură semantică, desfășurat în regim actanțial și verbal”¹⁵⁰. La Goicea, județul Dolj, grupuri relativ restrânse de băieți, în timp ce sună din clopoței, rostesc:

„Joimărică pă perete
Două ouă-ncondeiete
Una mie, una ție,
Una lui popa Ilie”¹⁵¹.

În acest punct al discuției, trebuie să menționăm că obiceiul înroșirii și încondeierii ouălor¹⁵² se practică „în ziua de joi din Săptămâna Sfințelor Patimi”¹⁵³; la Slătioara, Sutești, județul Vâlcea: „În vinerea ouălor” (Vinerea Paștelui)¹⁵⁴; la Borăscu, județul Gorj: „În Sâmbăta Paștelui”¹⁵⁵. Ion Ghinoiu remarca faptul că „la început ouăle se vopseau cu plante în galben, culoarea Soarelui pe bolta Cerului și în roșu, culoarea discului solar la răsăritul și apusul acestuia. Ulterior, ouăle au fost decorate cu chipul lui Hristos, cu figuri de îngeri, cu motive astrale, fitomorfe, zoomorfe, antropomorfe”¹⁵⁶.

Paștile – simbol alimentar pascal, care se dăruiește creștinilor în noaptea de Înviere, preparat din aluat dospit – este asimilat anaferei de la liturgiile din timpul anului. Referitor la persoanele în sarcina cărora intră prepararea paștilor, schema rituală include: „Femei bătrâne care țin posturile”¹⁵⁷, „femei văduve

¹⁴⁸ Ivan Evseev, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998, p. 429.

¹⁴⁹ Ion Ghinoiu, *Mitologie română. Dicționar*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2013, p. 158.

¹⁵⁰ Marcela Bratiloveanu-Popilian, *op. cit.*, p. 140.

¹⁵¹ Inf. Ana Mitroi, 69 de ani, localitatea Goicea, județul Dolj, 2007.

¹⁵² Vezi Ion H. Ciubotaru, *Ouăle de Paști la români. Vechime, semnificații, implicații ritual-ceremoniale*, Iași, Editura Presa Bună, 2012.

¹⁵³ Inf. Maria Luță, localitatea Stoicești, județul Dolj, 2015.

¹⁵⁴ ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 295.

¹⁵⁵ *Ibidem*.

¹⁵⁶ Ion Ghinoiu, *Mitologie română...*, p. 211.

¹⁵⁷ Inf. Maria Luță, localitatea Stoicești, județul Dolj, 2015.

curate trupește și sufletește”¹⁵⁸, „femei religioase din sat, care nu lipesc duminica de la Sfânta Liturghie”¹⁵⁹.

La miezul nopții, creștinii primesc lumina sfântă, a înnoirii vieții duhovnicești, a noului început instituit de marea taină a lui Hristos. Primirea acestei lumini semnifică biruința lui Hristos asupra întunericului și a morții, asupra păcatului și a răutății diavolului. Învierea Domnului este evenimentul central care face legătura dintre lumea cea veche, a omului căzut în păcatul nesupunerii și al morții, și lumea cea nouă, instituită de Mântuitorul Hristos, prin care omul cel vechi este ridicat la bucuria trăirii autentice întru fericirea Împărăției lui Dumnezeu.

Nu întâmplător, credincioșii, aducându-și aminte în această noapte de cei morți, după ce iau lumina sfântă aprind lumânări și împart prinoase, pentru ca și cei răposați să se bucure de dragostea și jertfa Domnului Hristos: „După ce luăm paști și lumină din biserică, mergem la morminte și împărțim copiilor ouă roșii și câte o felie de cozonac sau alte dulciuri”¹⁶⁰; la Prunișor, jud. Mehedinți: „În toate zilele de Paște, mai ales în prima zi, se dă de pomană la cimitir: ouă roșii, cozonac, carne friptă. Ouăle roșii se dau peste mormânt”¹⁶¹; la Mârșani, județul Dolj: „La Paște, la Înviere, se duc ouă roșii, colaci, o sticlă cu vin și se împarte peste mormânt. Acasă se fac colaci (după câți morți ai) și se împart împreună cu o bucățică de carne de porc sau cârnat și ouă roșii, toate tămâiate, prin vecini”¹⁶².

Focul este de nelipsit și din recuzita ritualurilor practicate în noaptea Învierii: „În noaptea de Înviere, cei tineri aprindeau un foc mare în fața bisericii și stăteau de vorbă”¹⁶³; la Pristol, județul Mehedinți: „În noaptea de Paște, din lemne furate se făcea un foc mare, în fața bisericii. Focul se numea băldăuș și era ținut până dimineață”¹⁶⁴; la Tufeni, județul Olt: „La Paște se aduna gunoiul în curte, i se dădea foc și copiii până la 10 ani săreau peste el”¹⁶⁵.

În prima zi de Paști, pe alocuri și în cea de-a doua și a treia, se organizează hore la care participă întreaga colectivitate sătească. Membrii obștei, îmbrăcați de sărbătoare, unii dintre ei purtând costume populare, se prind în jocul horelor cântate de fanfara satului.

Tot în aceste zile, au loc și horele de pomană, ceremonial care vizează pe cei trecuți dincolo, mai ales pe tinerii necăsătoriți. Familia celui decedat împarte, în timpul horei, ouă roșii, prăjituri, băutură, batiste și prosoape.

¹⁵⁸ Inf. Teodora Pescaru, localitatea Cioroiu, județul Olt, 2013.

¹⁵⁹ Inf. Maria Fârtat, localitatea Țepești, județul Vâlcea, 2013.

¹⁶⁰ Inf. Paulina Sălceanu, 62 de ani, localitatea Deveselu, 2015.

¹⁶¹ ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 287.

¹⁶² *Ibidem*.

¹⁶³ Inf. Elisabeta Cimpoieru, localitatea Melinești, județul Dolj, 2014.

¹⁶⁴ ***, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 310.

¹⁶⁵ *Ibidem*.

În zilele de joi sau sâmbătă din Săptămâna Luminată, se practică ritualul *slobozitului apelor*, care vizează toți morții neamului. „Arealul de performare, încă activ, cuprinde așezări situate pe malul Dunării – Cetate, Desa – precum și așezări situate în sudul județului Mehedinți – Cujmir, Vânători, Izâmșa”¹⁶⁶. Ritualul este asemănător celui îndeplinit la 40 de zile de la deces¹⁶⁷, fiind pus în scenă de o fată în sarcina căreia cade adusul apei. Complexul gestual se încheie prin scoaterea a încă 40 de găleți de apă, pe malul unei ape curgătoare, sub supravegherea femeii adulte care face slobozirea, și este consacrat prin „mărturia” unui băiat, care invocă elemente cosmice de prim rang, luna și soarele. Elementele de recuzită, validate de codul magic, sunt o crenguță de măr sau de orice alt pom roditor în care sunt prinse batiste, basmale, colaci și dulciuri¹⁶⁸.

Intensitatea cu care sunt și astăzi practicate aceste sărbători de către toți credincioșii, inclusiv de către cei din Oltenia, este dovada clară a legăturii organice dintre obiceiurile și riturile populare, credința Apostolică și evenimentele relatate din Sfânta Scriptură.

CUSTOMS FROM THE WINTER AND SPRING TRADITIONAL CALENDAR FROM OLTENIA

(Abstract)

The study highlights the importance of the winter and spring traditional calendar to the Romanian communities in the region of Oltenia. There are many traditions present in this period of time, from the birth of Christ to the celebration of Easter, the Resurrection of Christ. There will be presented traditions from the beginning of winter – Saint Andrew, Saint Nicholas, Christmas, Saint Basil, Saint John, Epiphany, Saint Tryphon till the beginning of spring – *Dragobetele*, 1 March, *Mucenicii*, Easter. There will be presented special traditions specific to different ethnographical regions from Oltenia – from Dolj, Olt, Mehedinți, Gorj, Vâlcea.

Keywords: popular calendar, winter and spring customs, Christmas, Easter, identity.

---

¹⁶⁶ Marcela Bratloveanu-Popilian, *op. cit.*, p. 168.

¹⁶⁷ Vezi Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Simbolismul apei în riturile de trecere din Oltenia*, în: „Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor «Constantin Brăiloiu»”, Serie nouă, tom 25, 2014, pp. 169-171.

¹⁶⁸ Marcela Bratloveanu-Popilian, *op. cit.*, p. 168.